

В І Д Г У К

офіційного опонента

доктора педагогічних наук, професора

Черкасова Володимира Федоровича

на дисертацію Сокіл Людмили Михайлівни

«Розвиток народної хореографічної сценографії в закладах позашкільної освіти України (кінець ХХ – початок ХХІ ст.)»»,

поданої на здобуття наукового ступеня

кандидата педагогічних наук за спеціальністю

13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки

Концепція розвитку української освіти та виховання націлена на всебічний та гармонійний розвиток особистості. Тож зрозумілим стає той факт, чому саме художнє виховання є одним із пріоритетних напрямів сучасної педагогіки, що декларовано в Законі України «Про позашкільну освіту» (2000 р.), де «позашкільний навчальний заклад – складова системи позашкільної освіти, яка надає знання, формуючи вміння та навички за інтересами, забезпечує потреби особистості у творчій самореалізації та інтелектуальний, духовний і фізичний розвиток, підготовку до активної професійної та громадської діяльності» та низці поправок до нього. Все це пояснюється тим, що на сучасному етапі розвитку європейської цивілізації, коли суспільство відчуває гостру потребу у відновленні духовних і моральних цінностей, здоров'язбереження молодого покоління, система навчання в закладах позашкільної освіти набуває особливого значення.

З огляду на це, і, зважаючи на обґрунтовані авторкою наукового дослідження соціально-педагогічні суперечності, на особливу увагу заслуговує досвід виховання в закладах позашкільної освіти в межах народної хореографічної сценографії. Тож актуальність теми реальна, переконлива й не викликає сумнівів.

Дисертаційна робота виконана в межах комплексної теми «Музичне мистецтво сучасності: історичний, теоретичний та практичний вектори дослідження» (державний реєстраційний номер 0119U100598) науково-дослідної роботи кафедри музичного мистецтва та хореографії і наукової теми «Якість сучасної освіти: теорія, моніторинг, технології» (державний реєстраційний номер

0117U002854) кафедри педагогіки навчально-наукового інституту педагогіки і психології ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка». Тему дисертаційної роботи затверджено Вченою радою Державного закладу «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка (протокол № 4 від 22 грудня 2023 р.).

Варто констатувати, що всі дефініції поняттєво-категоріального апарату дисертації чітко сформульовані, виразно виявляється їхня теоретична доцільність та взаємозумовленість зв'язків і залежностей. Це дозволило дослідникові виконати самостійну наукову роботу, яка має теоретичну й практичну цінність. Аналіз структури дисертації свідчить, що вона побудована логічно та спрямована на послідовне розв'язання поставлених наукових завдань. Виконуючи кожне з них, авторка чітко дотримується принципів науковості, об'єктивності, доказовості, суб'єктності, історичного детермінізму, єдності теорії і практики.

У відповідності до мети дисертанткою використано адекватний комплекс сучасних методів дослідження: загальнонаукових (*аналіз, синтез, зіставлення, узагальнення, метод аналогії*); специфічних для цього дослідження (*історико-ретроспективний, термінологічної селекції, біографічний, типологізація, герменевтичний*), що дозволили зрозуміти й сприйняти логіку наукової роботи.

На особливу увагу й належну оцінку заслуговує широка джерельна база дослідження, що складається з наукових праць переважно вітчизняних учених, а також документальних матеріалів із досліджуваної проблеми (205 позицій). Авторкою сумлінно опрацьовано фонди Центрального державного архіву-музею літератури і мистецтва України (ф. 110, 359), Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України (ф. 166), Інтернет-архів старих газет «Вечірній Київ», «Полтавщина», «Новини Полтави», «Записки наукового товариства імені Шевченка», «Діло», Архів української періодики онлайн «Libraria», Науково-практичний журнал «Архіви України», «Літературна газета». У загальній кількості архівні джерела становлять 21 найменування.

Грунтовному розкриттю теми сприяли використані Л. М. Сокіл джерела,

представлені працями В. Верховинця «Українське весілля», «Теорія українського народного танцю»), Збірник для дітей «Весняночка»; праці О. Голдрича «Барви Карпат», «Черемош» на американському континенті (2000), «Методика роботи з хореографічним колективом, «Хореографія» (2003), «Музична хрестоматія для уроків народно-сценічного танцю», «Методика викладання хореографії» (2006), «Танцюймо разом», «Ансамбль танцю «Підгір'я» на Атлантиці».

Позитивне враження справляє те, що здійснений у дисертації аналіз вітчизняних і зарубіжних джерел з проблеми дослідження не обмежується роботами педагогів, істориків, педагогів-хореографів, але й охоплює праці громадських діячів, публіцистів. Спостерігаються слухні посилання й звернення авторки до наукової та навчальної літератури впродовж усього змісту дисертації й автореферату. Це забезпечує достовірність узагальнень і висновків, зроблених у дослідженні.

Уважаємо вмотивованим визначення хронологічних меж дослідження, які охоплюють 1991 – 2023 рр. *Нижня межа* – 1991 рік – Акт проголошення незалежності України 24 серпня 1991 року, що стало відправною точкою реформаційних процесів дофахової хореографічної освіти в закладах позашкільної освіти. *Верхня межа* – 2023 рік, визнання української хореографічної творчості на європейських і світових теренах, результати поступових змін, що були внесені до Закону України «Про позашкільну освіту» (2000 р.). Визначені хронологічні межі уможливають простежити поступову динаміку розвитку народної хореографічної сценографії в закладах позашкільної освіти України та виявити позитивні тенденції розвитку хореографічної освіти загалом (Дис., с. 19).

Успішне розв'язання поставлених завдань дозволило Л. М. Сокіл зробити власний внесок до історико-педагогічного знання, забезпечити наукову новизну дослідження, яка полягає у тому, що *вперше* на основі історико-педагогічного аналізу *виявлено й узагальнено* особливості розвитку народної хореографічної сценографії в закладах позашкільної освіти України (кінець ХХ – початок ХХІ ст.) за предметно-географічним принципом у методолого-педагогічній і педагогічній площинах, площині роботи колективу з музичним супроводом і регіональним

контекстом; *схарактеризовано* особливості розвитку народної хореографічної сценографії в закладах позашкільної освіти України в період реформування освітньої галузі; *схарактеризовано* основні тенденції в розвитку народної хореографічної сценографії в закладах позашкільної освіти України наприкінці ХХ – початку ХХІ століть; *визначено спільне* (добровільна участь у колективі, фізичне виховання тіла, музично-ритмічне виховання, танцювальність), *відмінне* (обсяг сформованості хореографічних умінь та навичок учасників колективу, різна кількість видів хореографії, участь у суспільному житті ЗПО, міста, країни; створені репертуару колективу) й *особливе* (неповторність сценографії твору, здійсненого кожним хореографом-постановником) у роботі хореографічних народних колективів та інші позиції.

Не викликає сумнівів обґрунтована дисертанткою еволюційного періоду складного й суперечливого процесу розвитку вітчизняної гуманітарної думки на проблему народної хореографічної сценографії в закладах позашкільної освіти України (кінець ХХ – початок ХХІ ст.). Авторка показала поступову генезу в розвитку як позашкільної освіти, так й еволюції народної хореографічної сценографії, народного танцю, наслідком чого був вихід українських дитячих танцювальних колективів на міжнародні конкурси та визнання народної сценографії України як однієї із кращих.

Вартісним є те, що дисертанткою було виявлено низку площин за предметно-географічним принципом – методолого-педагогічну, педагогічну, площину роботи з музичним супроводом, географічні площини залежали від особливостей сценографічної постановки танцю педагогом-хореографом у різних регіонах України – центральноукраїнського, західноукраїнського, північнозахідного і східного регіонів.

Науково-теоретичне значення мають виокремлені чинники у параграфі 1.3. «Професійна діяльність вітчизняних педагогів-хореографів на межі ХХ – ХХІ століть у контексті позашкільної освіти» (професійна діяльність вітчизняних педагогів-хореографів на межі ХХ – ХХІ століть у контексті позашкільної освіти, що передбачала засвоєння знань, опанування

виконавських умінь і навичок у поєднанні з пізнанням вікових національних традицій; складний шлях хореографічної освіти, яка позбавлялася від радянського «нальоту» і спрямовувала свій розвиток в русло традиційного і неповторного; провідна роль закладів позашкільної освіти в цьому процесі, чинність Закону України «Про позашкільну освіту» та поправки до нього), що сприяли розвитку народної хореографічної сценографії в закладах позашкільної освіти України.

До суттєвих теоретичних здобутків дослідження, які стали свідченням значної аналітичної роботи дисертантки, слід віднести:

– проведення термінологічного аналізу основних категорій (заклад позашкільної освіти, сценографія, танцювальна сценографія, народна хореографічна сценографія, хореографія, хореографічна освіта тощо) і понять дослідження (метáфора, навички з хореографічної майстерності, образотворчі засоби, сценічна текстологія, сценічний конструктивізм, сценічний образ, сценічний танець, сюжет танцю, сюжетні танці, танець як форма спілкування, персвазія тощо), які використовувалися в теоретичній і практичній роботі вітчизняних педагогів-хореографів наприкінці ХХ – початку ХХІ століть. (Дис., параграф 1.2.);

– виділення основних професійних технік роботи над народною хореографічною сценографією – вправ, що мають певну послідовність і спрямовані на почергове навантаження думки і фізичного тіла людини; доведення, що засвоєнню цих вправ допомагає використання низки специфічних методів, які сприяють заповненню простору сцени;

– виявлення спільного, відмінного й особливого в роботі сучасних хореографічних колективів над народною сценографією (спільне – добровільна участь у колективі, музично-ритмічне виховання, навчання хореографії, що несе в собі пізнавальну спрямованість та розвивається потреба у творчості; відмінне – обсяг сформованості хореографічних умінь та навичок учасників колективу, різна кількість видів хореографії, участь у суспільному житті ЗПО, міста, країни; створені репертуару колективу; особливе полягає в неповторності

сценографії твору, здійсненого кожним хореографом-педагогом у загальній реалізації танцювальної вистави на сцені).

Таким чином, детальна і змістовна інтерпретація теоретичних положень, оптимальне розв'язання поставлених завдань, дозволили Л. М. Сокіл зробити власний внесок у розвиток історико-педагогічної науки.

Особливо цінним для практики, на нашу думку, є те, що теоретичні результати й висновки дослідження сприяли впровадженню авторської моделі в освітній процес ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» (№ 1/133 від 31.03.2024 р.), Полтавської академії неперервної освіти імені М. В. Остроградського (довідка № 60 від 30.05.2023 р.), Павлоградської загальноосвітньої школи I – III ступенів №9 (довідка № 60-2 від 23.03.2024 р.), Полтавського мистецького ліцею імені Софії Русової Полтавської обласної ради (довідка №155 від 25.04.2024), Комунального закладу «Полтавський палац дитячої та юнацької творчості Полтавської міської ради» (довідка №01-69/94 від 08.04.2024), Полтавської міської школи мистецтв «Мала академія мистецтв імені Раїси Кириченко» (довідка № 117/1 від 29 квітня 2024) (Дис., с. 23).

Отже, отримані Л. М. Сокіл результати є достовірними й переконливими. Вони характеризуються науковою новизною, теоретичною і практичною значущістю. Поставлена мета дослідження досягнута, визначені завдання виконані. Робота характеризується наявністю чітких логічних зв'язків і достатнім ступенем обґрунтованості наукових висновків.

Основні положення і результати дослідження відображено в 13 працях: із них – 6 публікацій у фахових виданнях України, 1 публікація в зарубіжному виданні, 2 навчально-методичних комплекси, 4 публікації апробаційного характеру (матеріали конференцій та інші видання).

Зміст автореферату повною мірою відображає основні положення дисертаційної роботи.

Позитивно оцінюючи рецензовану наукову працю, відзначаючи її теоретичну й практичну значущість, та, наголошуючи на позитивних аспектах, дозволимо висловити деякі побажання і зауваження, які мають дискусійний характер:

1. На наш погляд, варто детальніше зупинитися на змінах до Закону України «Про позашкільну освіту» (2000 р.), і показати, як вони стосувалися народної хореографічної сценографії.
2. Дослідження набуло більшої наукової цінності, якби у підрозділі 1.3 «Професійна діяльність вітчизняних педагогів-хореографів на межі ХХ – ХХІ століть в контексті позашкільної освіти» здобувачка проаналізувала передумови змін у народній хореографічній сценографії та в системі закладів позашкільної освіти на початку доби Незалежності України.
3. На нашу думку дослідження лише б виграло від того, якби в ньому було б змістовніше розкрито потенційні можливості танцювального простору сцени.
4. Вважаємо, що робота б виграла, якби авторка визначила в дослідженні «опонентське коло» дослідників, які критично ставилися до змін у системі закладів позашкільної освіти на межі ХХ – ХХІ століть.

Висловлені зауваження та побажання не знижують цінності виконаної роботи, її наукового характеру. Дисертаційна робота є оригінальною, самостійною, завершеною історико-педагогічною працею, у якій отримано нові науково обґрунтовані результати, що є актуальними для розвитку мистецько-педагогічної науки. Зроблені узагальнення та висновки сприятимуть подальшій розробці теоретичних і практичних основ проблеми естетичного виховання.

За ступенем вірогідності і достовірності результатів, високого рівня обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у роботі, дисертація має вагоме наукове і практичне значення, що підтверджено апробацією і впровадженням результатів дослідження в освітній процес закладів середньої та вищої школи, а також закладів післядипломної педагогічної освіти.

Таким чином, дисертаційна робота «Розвиток народної хореографічної сценографії в закладах позашкільної освіти України (кінець ХХ – початок ХХІ ст.)» відповідає вимогам «Порядку присудження наукових ступенів» (пп. 9, 11-13), затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567 (зі змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 656 від 19 серпня 2015 р., № 1159 від 30 грудня 2015 р., № 567 від 27 липня 2016 р., № 943

від 20 листопада 2019 р., № 607 від 15 липня 2020 р.), а її авторка, Сокіл Людмила Михайлівна, заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.01 — загальна педагогіка та історія педагогіки.

Офіційний опонент –

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач відділу науково-методичної
роботи та професійної підготовки
працівників закладів сфери культури
Комунального закладу вищої освіти
«Академія культури і мистецтв»
Закарпатської обласної ради

Володимир ЧЕРКАСОВ

Підпис В.Ф. Черкасова засвідчую,
проректор з науково-педагогічної роботи,
інноваційно-методичного забезпечення
освітнього та наукового процесів,
кандидат економічних наук, доцент

Ярослав АГІЙ